VIIKONVAIHDE

PERJANTAIVIERAS

Pekka V. Virtanen ja Paavo Littow

Otsikossa mainitut nimet kuuluvat herroille, joista ensimmäinen teki elämäntyönsä Otaniemessä professorina ja jälkimmäinen Oulussa Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoittajana.

Molemmat ovat myös väitelleet maankäytön edullisuusvertailuista. Virtasen väitöskirja on nimeltään Edullisuusvyöhykemenetelmä haja-asutusalueiden kaavoituksessa (1974). Littowin työ on nimeltään Yhdyskuntakustannusten vertailu (1982).

Mitä merkitystä näillä akateemisilla suorituksilla sitten on? Vastaan heti. Se ajatuskanta, jonka mukaan ”haja-asutus” on niin sanotun yhdyskuntarakenteen hajoamisen suurin ongelma, nojaa nimenomaan Virtasen väitöskirjaan. Kasvavien kaupunkiseutujen maankäytön ohjauskeinojen tehostamisesta on jopa kirjaus nykyisessä hallitusohjelmassakin.

Kaavoittajat tuntevat Virtasen väitöskirjan, koska hän on legendaarisena professorina voinut vaikuttaa lukuisiin kaavoittajapolviin.

Sitä vastoin Littowin työtä ei erityisemmin tunneta. Ainakaan siihen ei viitata. Kuitenkin Littowin tapa tarkastella yhdyskuntakustannuksia on oikeasti taloustieteellinen. Virtasen kylä-oppi on enemmän ammoisen asutuspoliittisen suunnittelun jatkumoa.

Paavo Littowin tutkimus perustuu kynnyskustannusten analyysiin sekä kuuden pohjoispohjalaisen kunnan todellisten yhdyskuntakustannusten vertailuun. Tulos sisältyy seuraavaan lauseeseen: ”4 000 uusasukkaan ohjaaminen neljään edulliseen kuntaan á 1 000 asukasta, oli tuolloin 29 prosenttia edullisempaa kuin keskittäminen yhteen jo ennestäänkin varsin nopeasti kasvavaan kuntaan.”

Käytännössä tuo Pohjois-Pohjanmaan nopeasti kasvava kunta on ollut Oulun kaupunki. Kynnysten takia kustannuskäyrää voi kuvata ”hammaslaitaiseksi” ja jokainen ”hammas” on ylimääräinen rasite verrattuna uusien asukkaiden veronmaksukykyyn. Samaan aikaan maakunnan kuntakeskusten yhdyskuntarakenteen investoinnit ovat vajaakäytössä.

Entä mikä ohjaa muuttovirtoja? Ihmiset muuttavat työpaikan ja leivän perässä. Jos yhteiskunta haluaa jonkinlaista optimaalista yhdyskuntarakennetta kehittää, nousevat yritysalueet ja yritysten sijoittuminen avainasemaan. Yrityksiä pitää ohjata muuallekin kuin keskuskaupunkiin.

Palataan Pekka V. Virtasen kyläkohtaisiin edullisuusvyöhykkeisiin, joista muun muassa Tampereen seudun kaavoittajat haaveilevat.

Kärjistettynä Tampereen seudun tulkinta on seuraava: Piirretään olemassa olevan koulun ympärille kehä kahden tai kolmen kilometrin säteelle ja annetaan rakennuslupia vain tuolle alueelle. Kouluttomiin kyliin tai muualle kylien alueille ei saisi enää rakentaa. Tätä kuvataan ”kylien kehittämiseksi”, vaikka se tarkoittaa maaseutumaisen asumismuodon tietoista tuhoamista.

Kaavoittaja ei nimittäin keskimäärin ymmärrä, että suomalainen kylä on hajakylä.

Virtasen lähtökohta on, että haja-asutusalueille on rakennettava suunnitelman mukaisesti. Rakentamisen ohjaaminen tapahtuu rajoitusten avulla. Ensisijainen keino on kunnan rakennusjärjestys.

Ilmeisesti Virtasen väitöskirjan tekoaikana oli mahdotonta kuvitella, että kyläläiset voisivat osallistavan suunnittelun avulla, MRL:n 44 §:n mukaisesti, olla mukana laatimassa kyläyleiskaavoja.

Virtasen vuonna 1974 kannattaman edullisuusvyöhykevertailun vika on siinä, että se jättää kaiken vallan kaavoittajalle eikä ota todesta kylän omia arvoja tai kylän paikallistietoa. Nyt vuonna 2012 Virtasen suunnittelufilosofia on ehdottoman vanhanaikaista.

JUHA KUISMA on kylien liiketoiminta-asiamies.

PAIKANNIMI KERTOO

Revon pesät

Kaksi on maailmassa salaista asiaa, nimittäin naiminen ja ketunpyynti.

Kettu oli harvinainen ja arvokas saalis ennen pyyntirautoja ja tuliaseita. Kaarle IX:n verotaulukossa vuodelta 1609 punaketunnahka vastasi kiihtelystä eli neljääkymmentä oravannahkaa.

Punaisen ja mustan ketun risteymä, ristikettu, vastasi kahta punakettua.

Ketuista arvokkaimmasta, mustaketusta, maksettiin Kaarlen taulukossa peräti kahdeksan punakettua eli 240 oravannahkaa. Vain ilves oli mustakettua arvokkaampi.

Monet revon-alkuisista paikoista palautuvat henkilönnimeen Repo tai Reponen. Revot ovat voineet olla metsästäjiä tai kauppiaita. Saimaalta löytyy pari Revonhäntä-nimistä pitkänomaista niemeä.

Myös metsästys voi olla kettu-paikan nimeämismotiivi. Pohjois-Karjalassa tunnetaan ketun koloa merkitsevä sana kiides, josta johdetut paikannimet liittyvät usein ketunpyyntiin. Alueelta löytyy Kiiesvaaroja, Kiieskankaita, Kiieskallioita. Liperissä on kulmakunta nimeltä Kiiessalo.

Kettua pyydettiin kuopilla, ritapyydyksillä ja muilla loukuilla.

Tärkein vanhoista pyyntitavoista oli kuitenkin käpälälauta. Se oli litteä kolmikärkiseksi lovettu pystypuu. Keskimmäiseen kärkeen laitettiin syötti niin ylös, että kettu joutui makupalaa tavoitellessaan hyppäämään. Silloin käpälät kiilautuivat loviin ja eläin jäi laudalle roikkumaan.

TOPI LINJAMA

MARKKU VUORIKARI

”Tämä on meikäläisen normihommaa”, Tapani Elonen vaihtaa ehjän loisteputken palaneen tilalle Kyi Kyi Pon kylpyhuoneeseen.

Oli se ainakin 500 metrin päässä, nauraa ravintola Turkoosin pitäjä, turkkilainen Cem Ulusoy ensimmäistä hirven kaatoaan oppi-isälle Tapani Eloselle.

8-vuotias Nay Nwe Win puhuu hyvää suomea teetarjoilun lomassa Tapani Elosen kanssa. Lapset oppivat nopesti uutta kieltä.

Afganistanilainen Estefan Hando ja Tapani Elonen syövät burmalaista ateriaa lumitöiden jälkeen. Kyi Kyi Po (vas.) Say Noh, Eh Nay Mu, Nga Nga Reh ja Nay Nwe Win tarkkailevat.

Lentäjä-majuri ohjaa Burman pakolaisia uusille kotipoluille

Tapani Elonen ja hänen Arja-vaimonsa kotouttavat pakolaisia Lapin oloihin.

ROVANIEMI (MT)
Lapin lennostosta eläköitynyt lentäjä-majuri **Tapani Elonen** käyttää paljon aikaa vapaaehtoistyöhön.

”Olen hyvässä kunnossa. Miksi en panisi hyvää kiertämään?”

Elonen oli jo upseerina toimiessaan jonkinlaisella talkooneulalla rokotettu. Hän toimi 26 kisat peräjälkeen lennoston jääkiekkojoukkueen huoltajana. Monia vuosia vierähti FC Lynxin nappulapäällikkönä.

Kaveriksi kotipolulle -hanke alkoi vuonna 2007. Rovaniemeltä löytyi koulutukseen 40 vapaaehtoista auttamaan pakosta kotimaastaan lähtemään joutuneita noin 60:tä burmalaista.

”Koulutus kesti pari–kolme viikkoa ja juhannuksen tienoilla pakolaiset saapuivat Rovaniemelle. Kukin kotouttaja sai oman perheen maahanmuuttotoimistosta.”

Elonen ryhtyi vaimonsa kanssa auttamaan yksinhuoltajaäiti **Kyi Kyi Pon** viisilapsista perhettä. Vanhin lapsi oli 12-vuotias, kuopus vasta kolme.

Hankkeesta elinikäinen

Kaveriksi kotipolulle -hanke oli kaksivuotinen, mutta Elonen jatkaa. ”Tämä on elinikäinen hanke, en minä tätä voi lopettaa.”

Pako Pohjois-Burmasta, nykyisestä Myanmarista, sotilashallinnon sorron alta Thaimaahan, 25 000 ihmisen suljetulle leirille, ja muutto sieltä napapiirille on sokki. ”Sähköliesi ja wc-pytty olivat täysin outoja asioita”, Elonen kuvaa.

Kaikki piti opastaa kädestä pitäen. Kielikoulu alkoi heti. Elonen liimasi keltaisen lapun oveen, siinä luki ovi, toisen hellaan, siinä luki hella. Tulokkaiden sanavarasto karttui.

Lapset oppivat nopeasti kieltä. Elonen kertoo, kuinka kolme vuotta sitten tullut pakolaistyttö puhuu ”aiola Rovaniemen murtheela” hoot sanoihinsa virheittä tälläten.

Mustat verhot toivat yöunet

Burmalaiset eivät osanneet nukkua kesän valossa. ”Haimme asuntoihin mustat verhot”, Elonen kertoo.

Vähä vähältä tulivat tutuiksi kauppa, päiväkoti ja apteekki.

Lentäjä on kuljettanut burmalaisia metsissä ja rannoilla. Pakolaiset oppivat nopeasti kalastamaan, sienestämään ja noukkimaan marjoja, joita he myyvät torilla.

Elonen vei kerran kaksi miestä kesämökilleen. Ensin opittiin soutu, sitten verkon lasku.

Kerran Burman miehet jäivät kaksin muikun pyyntiin, kun Elonen lähti hirveä jahtaamaan. Vasa oli kaatunut lähelle tietä.

Elonen haki miehet kaadolle. Burmalaiset ottivat puukolla auki sisälmykset, rapamahankin, syötäväksi. Sitten he kutsuivat Elosen syömään.

Elosen auttanut kuin ottaa kutsu vastaan ja tulla nauttimaan riistaa à la Burma.

”Mistä mulle on tullu näin mahtavat tähän”, iloitsee Maija-Liisa Vähäkuopus Estefan Handon lumenluontia. Tapani Elonen kolaa.

”Savu tuli korvista”, mitoittaa majuri evp. chilin määrää.

Vesi taas tuli silmistä burmalaisten nauraessa Elosen reaktiota.

Luonnon anti talteen

Nga Nga Reh osaa jo suomea. ”Ihan hyvä kaikki, kylmää, kaunista”, mies sanoo kysymykseen Lapista. Hän sienestää, kerää mustikoita ja onkii joesta seipiä.

Seipitkin keitetään öljyssä sipulin kera. Vaimo **Eh Nay Mu** kuivaa pikkukalat uunissa ja tekee kalajauhoa.

Elonen on tuonut hirven päitä metsästysreissuilta burmalaisille. Päät nyljetään ja keitetään. Luonnon anti hyödynnetään täysin.

Turkkilainen **Cem Ulusoy** kuuluu samaan hirviporukkaan Elosen kanssa. Ulusoyn Suomeen muuttoon oli tuiki ihana syy. Korkeakoulusta talousopit saanut mies rakastui työmatkallaan nykyiseen vaimoonsa.

Ulusoy myi alkuun torilla, piti sitten grillikioskia ja nyt hänen ravintolansa Turkoosi on suosittu ruokapaikka ja juhlatila.

Maahanmuuttaja auttoi maahanmuuttajia, kun Elonen yhytti burmalaisnaiset itämaisen ruuan tekoon Turkoosiin. Koe-erä oli hetkessä syöty ja nyt Turkoosissa suunnitellaan Burman ruuan tarjoamista lounasvieraillekin.

Elonen tuntee Rovaniemen burmalaiset, mutta sama pätee toisinkin päin. **Pjobi** kolautti silmäkulman päiväkodissa. Elosen puhelin soi ja hän käytti lasta lääkärillä.

”Ei niin pientä asiaa olekaan, etteikö auttaa voisi”, Elonen sanoo.

”Hän auttaa paljon meillä, olemme muuttaneet monta kertaa”, Nga Nga Reh ja Eh Nay Mu kiittelevät Elosta.

Puhekaverin kaipuu

Lämminhenkinen kielikoulu alkaa siitä, kun lumi- ja haravointiringin koordinaattori **Johanna Marjomaa** soittaa Eloselle ja kertoo lumitöiden kohteen.

Elosella on ollut enimmillään viiden eri kansalaisuuden lapioja kolahenkilöitä putsaamassa vanhuksen pihaa lumesta.

SPR:n punaliivit korostavat lumiporukan joukkuehenkeä.

TÄYTTÄ ELÄMÄÄ

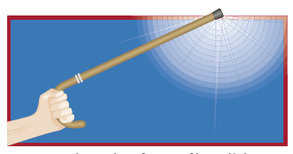

Juttusarja esittelee valintoihinsa tyytyväisiä senioreita.

”Kyllähän se ihanaa oli, ko porukka pölähti tähän ja teki työt”, kiittelee eläkeläinen **Maija-Liisa Vähäkuopus.**

Työn päälle juodaan kahvit ja jutellaan. Muuttaja oppii kieltä, vanhuksen yksinäisyys katkeaa.

Hyvän kierto jatkuu

Elonen toivoo, että auttamisen saaman julkisuuden kautta löytyy lisää vapaaehtoisia SPR:n töihin ja maahanmuuttajien kotouttajiksi.

SPR:n, maahanmuuttajatoimiston ja kumppanuushanke Verson työntekijät kiittelevät vapaaehtoisia. Uusia innokkaita toivotaan mukaan.

Aikamoinen onnistumisen merkki on, että vuonna 2007 tulleista burmalaisista jo viisi kotouttaa maahanmuuttajia. ”He jos ketkään tietävät, miltä tuntuu tulla kielitaidottomana outoon maahan”, Elonen sanoo.

Maahanmuuttajatoimisto palkitsi vuonna 2010 Elosen hyvästä kotoutustyöstä.

Miehelle vieläkin mieluisampaa näyttää olevan, että viime vuonna palkinnon sai rovaniemeläisburmalainen lukiolainen **Jenni Oo Kyaw**.

Hyvä pyörähti uudelle kierrokselle.

JUHA AALTOILA